

Світлана БУРЛУЦЬКА

ПРУЖНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ: МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД

***Резюме.** У найбільшій загальному розумінні пружність відображає реакцію системи на певну несприятливу подію або збурення. Використання терміну «пружність» у міждисциплінарному розрізі дозволило виділити три головні інтерпретації цієї дефініції. По-перше, «пружність» є здатність соціально-економічної системи повертатися до початкового стану. По-друге, визначення пружності ґрунтується на здатності системи абсорбувати збурення. По-третє, пружність характеризує можливість людини швидко відновлюватися після різного роду криз. Цінність концепції пружності полягає у визнанні потенційної ролі шоківих впливів на процес регіонального розвитку і можливості дослідження диспропорційності регіонів за ступенем уразливості та реакції на збурення. Сформульоване визначення регіональної соціально-економічної пружності базується на таких тезах: можливості регіональної економіки протистояти або відновлюватися після ринкових, конкурентних, екологічних та інших зовнішніх шоків і повертатися на шлях стійкого розвитку; адаптивних змінах економічних структур, соціальних і інституціональних механізмів для підтримки або відновлення попереднього шляху розвитку або переходу до нового стабільного шляху; примату більш повного і продуктивного використання фізичних, людських і природних ресурсів регіону.*

***Ключові слова:** пружність, відновлення, регіональна соціально-економічна система; мультидисциплінарний підхід; регіональний розвиток; адаптивні зміни.*

Svitlana Burlutska

THE RESILIENCE OF REGIONAL SOCIO-ECONOMIC SYSTEM: A MULTIDISCIPLINARY APPROACH

***Summary.** The purpose of the paper is to research the nature and conceptualization of the definition «regional socio-economic resilience» within the multidisciplinary approach.*

The study basis is dialectical analysis of the definitions «resilience of socio-economic system», functional decomposition of security mechanisms resolve system conflicts. Multidisciplinary approach and sustainable economic development paradigm are methodology basis.

In the most common thinking of resilience reflects the system's response to some adverse event or disturbance. The use of the notion «resilience» in the interdisciplinary section allowed us to identify three main interpretations of this concept. First, "resilience" is the capacity of a socio-economic system to return to its original state. Secondly, the definition of resilience is based on the ability of a system to absorb disturbance. Third, resilience describes the ability of a person to quickly recover from various crises. The value of the concept of resilience is to recognize the potential role of shocks on the regional development process, and to investigate the regions disparities by level of vulnerability and response to disturbance. The notion of regional socio-economic resilience is based on the following theses: the ability of a regional economy to withstand or recover from market, competitive, environmental, and other external shocks and to return to the path of sustainable development; adaptive changes of economic structures, social and institutional mechanisms to support or restore the pre- shock way of development or transition to a new stable way; the primacy of a more complete and productive use of a region's physical, human and natural resources.

***Key words:** resilience, recovery, regional socio-economic system; multidisciplinary approach; regional development; adaptive modification.*

Постановка проблеми. В академічних, соціально-економічних та політичних дженнях останніх років все частіше використовується термін «пружність» – дефініція, покликана ідентифікувати реакцію об'єкта або системи на шоки чи збудники рівноваги. Хоча цей термін тривалий час використовувався здебільше в екології та психології. Зараз він визнаний в різноманітних контекстах як суб'єктивна та переважно позитивна ознака системи або як бажана властивість, що повинна бути відтворена чи вдосконалена. Дефініція «пружність» стала також частиною категоріального та

аналітичного апарата регіональних економічних досліджень. Дослідницькими фундаціями та міжнародними організаціями були запропоновані методики розрахунку індексів міської, регіональної та національної пружності. Найбільш розповсюдженими на національному рівні є індекси FM Global Resilience Index (США), Financial System Resilience Index (Великобританія), Climate and Disaster Resilience Index (ООН), на рівні окремих територій та громад – Composite Resilience Index (Австралійський союз), Rural Resilience Index (Канада), RIMA (ЕС) та ін. Разом з тим, такий прорив у практичному використанні ідеї соціально-економічної пружності випередив розуміння дійсного змісту цієї дефініції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мультидисциплінарний підхід до розуміння явища «пружності» зумовив велику кількість публікацій у цьому напрямку. У контексті екологічних досліджень слід відзначити роботи П. Бодина [1], Б. Уокера [2], П. Лонгстаффа [3]; психофізичні аспекти проблеми представлені публікаціями Б. Егеланда [4], Л. Батлера та Л. Морланда [5]. Питання пружності соціально-економічних систем знайшли своє висвітлення в останніх роботах А. Роуса [6], К. Перрінгса [7], Л. Гундерсона [8] та ін. На жаль, вітчизняні дослідники не приділяють достатньої уваги проблемам пружності. Наявні публікації мають здебільшого несистемний та поодинокий характер. У роботі Г. Глухої [9, с. 228] пружність розглядається як трансформаційна властивість чинників економічного зростання. Пружність як характеристика ліквідності ринку похідних фінансових інструментів досліджується у статті І. Бурденко [10]. У наявних роботах, присвячених розвитку регіональних та територіальних соціально-економічних систем здебільшого використовуються терміни «гнучкість», «стійкість», «адаптивність». Безсумнівно є їх зв'язок з дефініцією «пружність», але й існують суттєві відмінності як за обсягом, так і змістом явищ та процесів, що ними ідентифікуються. Можна впевнено констатувати існування значної невизначеності у трактуванні регіональної соціально-економічної пружності, її концептуалізації та вимірювання, детермінантах та зв'язку з довготерміновим регіональним розвитком.

Мета статті – дослідження сутності та концептуалізація дефініції «регіональна соціально-економічна пружність» у межах міждисциплінарного підходу.

Виклад основного матеріалу. Пружність (від латинського *resalire* – вертатися назад) є важливим терміном у дослідницькому забезпеченні багатьох дисциплін. Однак у міждисциплінарному контексті єдиний підхід відсутній. Вперше термін «пружність» був використаний натуралістами ще у XVI сторіччі для опису деформації пружини. Починаючи з 1970-х років, термін був запозичений з метою опису явищ і процесів в екологічних та психологічних дослідженнях. У 1973 році засновник екологічної економіки проф. К. Холлінг уперше використав термін «пружність» як міру сталості системи, її здатність поглинати зміни й коливання та продовжувати підтримувати незмінні внутрісистемні відносини [11, р. 14]. У найбільш загальному розумінні пружність відображає, як система реагує на певну несприятливу подію або збурення. Разом з тим, у межах кожного окремого дисциплінарного підходу спостерігаються істотні відмінності зумовлені безпосередньою сферою застосування (табл. 1).

Використання терміна «пружність» у міждисциплінарному розрізі дозволяє виділити три головні інтерпретації цієї дефініції (табл. 2). По-перше, однією з ключових функціональних ознак дефініції «пружність» є здатність соціально-економічної системи повертатися до початкового стану. Проф. К. Холлінг, коментуючи цю властивість, зазначав, що ідея пружності як спроможності повертатися до попереднього стану відповідає концепції мейнстриму щодо самовідновлюваної економічної рівноваги. Якщо нормальний стан економіки (стійка рівновага або

збалансоване зростання) порушено рецесією або фінансовою кризою, то автоматично активізуються механізми коригування, спрямовані на відновлення рівноваги.

Таблиця 1

Мультидисциплінарний підхід до дефініції «пружність»

Table 1

Multidisciplinary approach to a definition «resilience»

Дисципліна	Визначення
Фізика	Швидкість, з якою система повертається до рівноваги після його порушення незалежно від того, скільки коливань для цього потрібно [1]
Психологія	(1) Здатність до успішної адаптації, позитивного функціонування, росту компетенцій, не зважаючи на високий рівень ризиків, хронічний стрес або посттравматичний стан [4]. (2) Гарна адаптація при пом'якшувальних обставинах; (3) траєкторія відновлення, яка повертає до вихідного функціонування після проблемних ситуацій [5]
Екологія	Можливість системи поглинати хвилювання та реорганізуватися з метою збереження власної функції, структури, ідентичності та зворотних зв'язків [2]
Економічна екологія	Здатність людини, групи або організації продовжувати своє існування (або залишитися більш-менш стабільними) за стресових умов. Пружність притаманна системам, які легко пристосовуються (необмежені специфічними стратегіями) та мають диверсифіковані ресурси [3]
Соціологія	Здатність (1) соціальної інфраструктури протистояти зовнішнім шокам; (2) не змінювати свій стан (поглинати шоки, стреси та зберігати функціонування й цілісність суспільства) або (3) пристосуватися до змін, непередбачених обставин та ризиків [12]. Соціальна пружність як (4) можливість соціальної системи полегшувати людські зусилля з виведення з кризи, скорочувати слабкі місця й полегшувати адаптацію; (5) спроможність соціально-економічної системи витримувати обрані моделі економічної активності [13]
Економічна соціологія	Пружність: (1) час, необхідний для повернення або відновлення соціально-економічної системи; (2) здатність системи до поновлення життєдіяльності в динамічному середовищі; (3) здатність людини навчатися та змінюватися (в умовах інституціональних обмежень з обміну знаннями, перенавчання, управління соціальним капіталом) [8]
Економіка	(1) Динамічна пружність: швидкість, з якою суб'єкт або система відновлюються після шоку для досягнення бажаного стану (2) Статична пружність: здатність об'єкта або системи підтримувати функціонування (забезпечувати своє відтворення) у стані потрясіння (3) Вроджена пружність: здатність пристосовуватися до кризових ситуацій (4) Адаптаційна пружність: здатність (суб'єкта або системи) у кризових ситуаціях підтримувати функціонування за допомогою відповідних додаткових зусиль [6]

Джерело: узагальнено автором на підставі [1 – 6, 8, 13]

Другий підхід до визначення пружності ґрунтується на здатності системи абсорбувати збурення. Існує велика кількість гібридних визначень цього класу, які комбінують технічні елементи з екологічними, або екологічні з поведінковими. У цьому контексті достатньо цитованим є визначення пружності, запропоноване програмним директором міжнародної дослідницької організації Resilience Alliance Б. Уокером: можливість системи абсорбувати коливання й збурення та реорганізуватися задля збереження первісної функції, структури, ідентичності та зворотних зв'язків [2, р. 2].

Таблиця 2

Підходи до інтерпретації дефініції «пружність»

Table 2

Approaches to the concept «resilience» interpretation

Функціональна ознака	Інтерпретація / параметри оцінки	Сфера використання
Повернення в попередній стан після збурення	Система відновлюється, повертається в початковий стан / акцентується увага на параметрах швидкості та ступені відновлення	«Технічна пружність» у фізичних науках та екології; «самовідновлення динамічної рівноваги» у мейнстрімі сучасної економічної теорії
Здатність абсорбувати збурення	Відображає стабільність системної структури, збереження функціонування та ідентичності під впливом шоків / оцінюється граничний рівень шоку (збурення), який може витримати система без переходу в новий стан або форму	Дослідження екологічних та соціальних систем; «множинна рівновага (multiple equilibria)» у макроекономіці
Здатність адаптуватися в очікуванні або у відповідь на шоки	Можливість системи підтримувати життєдіяльність, адаптуючи свою структуру, функції та організацію, пристосовуючись до шоку або намагаючись його уникнути	Дослідження в психології та менеджменті; «надійність» у теорії комплексних систем; еволюційна економіка

Джерело: узагальнено автором на підставі [2, 11, 17]

Будь-яка реорганізація обов'язково спричинить певні зміни в структурі, функціях й ідентичності системи. Отже, запропоноване визначення недостатньо чітке, бо залишаються відкритими питання: наскільки система може реорганізуватися й змінюватися без порушень початкової структури та ідентичності? наскільки цей новий стан співпадає з початковим? У разі перевищення рівня припустимої пружності через збурення можна очікувати трансформації в інший альтернативний (рівноважний) стан системи, який, як правило, розцінюється менш сприятливим, ніж початковий стан. Пов'язані з цією тезою дискусії, переважно у сфері екологічних досліджень, стосуються питань, які ці альтернативні стани, чи можуть вони бути визначені апіорно, які межі стабільності, який зв'язок і відмінності між дефініціями пружності та стабільності. Паралельно ці ж питання піднімаються в економіці, де все більша увага в останні роки приділяється концепції множинної рівноваги. Таким чином, перевищення граничного рівня збурення зумовлює зміну соціально-економічної структури, економіка не може повернутися в початковий стан, але, разом з тим, виникає імпульс

до формування нового стану рівноваги. За умов постійного ефекту збурення можуть виникати явища, подібні до гістерезису [14].

Третій підхід до інтерпретації пружності найпоширеніший у поведінковій психології та менеджменті характеризує можливість людини швидко відновлюватися після різного роду криз. В економічному контексті цей підхід інтерпретується як здатність системи протистояти ринковим коливанням або іншим зовнішнім шокам за умов ефективного вкладення ресурсів [7, р. 418]. Цей підхід резонує із ключовими елементами теорії складних адаптивних систем (CAS) [15] і еволюційною теорією. Згадані наукові течії пов'язані з аналізом діалектичних взаємозв'язків у системах, здатних до самоорганізації, їх спроможності поглинати та пристосовуватися до зовнішніх збурень. Слід зазначити, що теоретики CAS не використовують дефініцію пружності, а зосереджують на понятті надійності як фундаментальної особливості широкого діапазону систем від біологічних до соціально-економічних. Традиційно, надійність інтерпретувалася як здатність системи не реагувати на шоки. Але пізніше термін трансформувався у бік здатності системи опиратися зовнішнім і внутрішнім коливанням і руйнуванням (припускається можливість гнучких змін у певних структурних елементах системи задля підтримки або відновлення функціональності). Важливо відзначити у новій інтерпретації надійності можливість змін тільки в деяких ключових функціях, а не у системи в цілому. Інакше кажучи, надійність припускає зміни в структурі та компонентах системи внаслідок хвилювань.

Таким чином, найпоширеніший екологічний контекст дефініції «пружність» тісно пов'язаний з стабільністю, сталістю структур та функцій перед шоками. У теорії надійності CAS, наприклад, пружність інтерпретувалася б як можливість системи терпіти успішні зміни в структурі, функціях та поведінці. У соціально-економічному контексті такі зміни могли бути цілеспрямовано інспіровані окремими елементами в очікуванні та підготовці до певного типу шоку. Наприклад, загроза фінансової кризи може зумовлювати створення нової регулюючої інфраструктури для мінімізації впливу такого шоку.

Крім того, дослідження надійності в межах теорії CAS звертає увагу на інші супутні дефініції, такі як «модульність» та «надлишковість». Модульність має відношення до системної структури, у якій різні підсистеми або елементи тільки частково або слабо взаємозв'язані. Якщо одна підсистема або елемент порушені шоком, ефект збурення залишиться відносно обмеженим і його поширення по системі в цілому буде мінімізовано. Мається на увазі, що, у той час, як один модуль (підсистема або набір елементів) системи може характеризуватися недостатньою пружністю, система, як сукупність, може демонструвати високу стабільність у відповідь на шок. Надійність може також бути збільшена, якщо існує компліментарність певних процесів або системної функції в цілому. Ця теза охоплює поняття «надлишковості»: руйнування або порушення функціонування одного модуля може бути компенсовано іншим. Однак наявність великої кількості ідентичних компонентів як альтернативи майже не зустрічається в соціально-економічних системах. Механізмом забезпечення надлишковості є різноманітні компоненти з перекриванням, додатковими або зв'язаними функціями. За рахунок цього певна функція може бути виконана за допомогою альтернативних ресурсів або різнотипних елементів, наявних у системі.

Проаналізовані інтерпретації дефініції «пружність» характеризують різні функціональні ознаки існування систем, проте, вони не є взаємовиключними. Ідея адаптивної пружності (або надійності за теорією CAS) є доцільнішою для характеристики регіональної соціально-економічної системи, ніж перші дві інтерпретації. Дійсно, регіональна економіка повинна поглинати наслідки шоку або йому запобігати, тобто зберігати або навіть поліпшувати свої показники (темпи

економічного зростання, рівень зайнятості) шляхом структурних, функціональних та організаційних змін. Така структурна й функціональна адаптація, вочевидь, є невід'ємною частиною механізму досягнення регіональною соціально-економічною системою пружності перед загрозою серйозних потрясінь.

Слід погодитися, що через недостатність системних напрацювань з цього питання назріла гостра необхідність у формуванні наукового підґрунтя та концептуалізації дефініції «пружність» у сфері досліджень регіональної економіки. Деякі дослідники вважають, що дефініція «пружність» має низьку цінність для вивчення регіонального економічного зростання. Наприклад, як закордонні, так і вітчизняні дослідники не тільки не використовують термін «пружність» для аналізу соціально-економічних систем, але й наполягають на цілковитій достатності дефініцій «конкурентоспроможність» та «стабільність» [14, 16]. Ключовий внесок концепції пружності, на наш погляд, полягає у тому, що вона акцентує увагу винятково на реакції на шоки та їх ролі у формуванні траєкторій регіонального розвитку. Конкурентоспроможність (дефініція досить важко вимірювана кількісними методами) має відношення до довготермінової та виключно порівняльної характеристики економічних систем, аніж до того, як економічні системи реагують на збурення та шоки. Конкурентоспроможність підприємств, галузей промисловості та людського капіталу значно зумовлює уразливість системи, реакцію та здатність економіки регіону відновлюватися після шоків. Підвищення конкурентоспроможності компонентів регіональних систем може зробити їх стійкішими до шоків. Таким чином, конкурентоспроможність може бути детермінантом пружності соціально-економічної системи регіону, але при цьому ці дефініції не можуть бути тотожні.

Цінність концепції пружності полягає у визнанні потенційної ролі шоківих впливів на процес диспропорційного регіонального розвитку й можливості досліджувати регіони за ступенем уразливості й реакції на ці збурення. Існує ряд труднощів у визначенні регіональної соціально-економічної пружності, і її значущість як аналітичного концепту повинна бути явно продемонстрована, а не просто існувати на рівні припущення. Безвідносно до області застосування, дослідження пружності лежить у площині чотирьох питань [17]: пружність чого, до чого, як і з яким результатом?

Отже, перше питання «пружність чого?» стосується визначення рівня критичних характеристик регіональної економіки та шляхів економічного розвитку, які розглядаються в аспекті пружності. Крім того, важливі критерії оцінювання регіональних змін у структурі, функціонуванні як реакції на шок. Вивчення пружності вимагає деталізації значення «еталонного» стану, згідно з яким може бути оцінений вплив шоку, а також повинні бути визначені характер та масштаби подолання цього шоку.

Друге питання «пружність до чого?» стосується складових шоку або збурення, у відповідь на які вимірюється регіональна економічна пружність: яка природа шоку, його інтенсивність, тривалість і ступінь впливу? Шоки для регіональних систем можуть мати різні форми та природу, а, отже, регіональна економіка може бути гнучкою до однієї форми збурення, але не бути такою до іншої.

Третє питання «як?» має відношення до механізмів і процесів, пов'язаних з реакцією та пристосуванням регіональної економіки до шоку. Характер цих механізмів і процесів залежить від широкого діапазону структурних локальних та мікрорівневих біхевіористичних чинників, які можуть бути змінені шоком.

Четверте питання «з яким результатом?» стосується не тільки, наскільки регіональна економіка відновлюється від шоку та скільки часу буде не це потрібно, але й природи цього відновлення. У будь-якому випадку концептуалізація дефініції

«регіональна соціально-економічна пружність» повинна бути у площині усіх відзначених проблем.

Висновки. Враховуючи усі наведені аргументи, пропонуємо концепт регіональної соціально-економічної пружності як сукупності тез: можливості регіональної економіки протистояти або відновлюватися після ринкових, конкурентних, екологічних та інших зовнішніх шоків і повертатися на шлях стійкого розвитку; адаптивних змінах економічних структур, соціальних й інституційних механізмів для підтримки або відновлення попереднього шляху розвитку чи переходу до нового стабільного шляху; примату повнішого і продуктивного використання фізичних, людських і природних ресурсів регіону.

Conclusions. The use of the notion "resilience" in the interdisciplinary section allowed us to identify three main interpretations of this concept. First, "resilience" is the capacity of a socio-economic system to return to its original state. Secondly, the definition of resilience is based on the ability of a system to absorb disturbance. Third, resilience describes the ability of a person to quickly recover from various crises. The value of the concept of resilience is to recognize the potential role of shocks on the regional development process, and to investigate the regions disparities by level of vulnerability and response to disturbance. The notion of regional socio-economic resilience is based on the following theses: the ability of a regional economy to withstand or recover from market, competitive, environmental, and other external shocks and to return to the path of sustainable development; adaptive changes of economic structures, social and institutional mechanisms to support or restore the pre-shock way of development or transition to a new stable way; the primacy of a more complete and productive use of a region's physical, human and natural resources.

Використана література

1. Bodin, P., & Wiman, B. Resilience and other stability concepts in ecology: Notes on their origin, validity, and usefulness. *ESS Bulletin*. 2004. – v 2, P. 33 – 43.
2. Walker, B., et al. Resilience, adaptability and transformability in social-ecological systems. *Ecology and Society*, 2004. – is. 9 (2): art. 5; online at <http://www.ecologyandsociety.org/vol9/iss2/art5>
3. Longstaff, P. Security, resilience, and communication in unpredictable environments such as terrorism, natural disasters, and complex technology. Author, Syracuse, New York. 2005.
4. Egeland, B., Carlson, E., & Sroufe, L. (1993). Resilience as process. *Development and Psychopathology*, 5, 517 – 528.
5. Butler, L., Morland, L. Psychological resilience in the face of terrorism. In B. Bongar, L. Brown, L. Beutler, J. Breckenridge, & P. Zimbardo (Eds.), *Psychology of terrorism*. Oxford University Press, NY, 2007. – P. 4 – 17.
6. Rose, A. Economic resilience to natural and man-made disasters: Multidisciplinary origins and contextual dimensions. *Environmental Hazards*, 2007. – is. 7, P. 383 – 398.
7. Perrings, C.A. Resilience and sustainable development. *Environment and Development Economics* 2006. – v. 11, P. 417 – 427.
8. Gunderson, L., Folke C. Resilience – Now More than Ever (editorial). *Ecology and Society*, 2005. – 10 (2), at <http://www.ecologyandsociety.org/vol10/iss2/art22/>
9. Глуха, Г.Я. Система факторів економічного зростання: теоретико-методологічний аспект [Текст] / Г.Я. Глуха // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 1. – С. 223 – 231.
10. Бурденко, І.М. Поняття пружності ринку похідних фінансових інструментів та індикатори її виміру [Текст] / І.М. Бурденко // Обліково-фінансове забезпечення управління економічними процесами в умовах міжнародної інтеграції України: збірн. наук. праць. – ДонДУУ. Донецьк: Ноулідж, 2013. – Т. XIV. – С. 65 – 73.
11. Holling, C. Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 1973. – is. 4, P. 1 – 23.
12. Adger, W.N., T. Hughes Social-ecological resilience to coastal disasters. *Science*, 2005. – 309. – P. 1036 – 1039.
13. Kofinas, G. Resilience of human-rangifer systems: Frames off resilience help to inform studies of human dimensions of change and regional sustainability. *IHDP Update*, 2003. – v. 2, P. 6 – 7.

14. Setterfield, M. Hysteresis, Trinity College Dublin, Economics Working paper 2010, v. 1004. – 120 p.
15. MacLennan, B. Evolutionary psychology, complex systems, and social theory. Soundings: An Interdisciplinary Journal. Vol. 90, No. 3/4 (Fall/Winter 2007), P. 169 – 189.
16. Бурлуцький, С.В. Соціальна підтримка домогосподарств: теорія та практика: монографія [Текст] / С.В. Бурлуцький. – Донецьк: Ноулідж, 2012. – 364 с.
17. Martin, R., Sunley P. On the Notion of Regional Economic Resilience: Conceptualisation and Explanation. Papers in Evolutionary Economic Geography, 2013. – No. 13.20 – 60 p.

Отримано 15.10.2015

УДК 332.1

Ірина КРАМАР

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

Резюме. *Необхідною умовою забезпечення економічного зростання регіонів України є перебудова управління регіональним розвитком у напрямі розширення прав і самостійності регіонів щодо вирішення низки питань економічного й соціального характеру. Регіональна ланка управління має ефективно використовувати територіальні ресурси, розвивати міжрегіональні економічні відносини. Тернопільська область має значний економічний потенціал у регіональній структурі України. У статті розглянуто особливості формування економічного потенціалу Тернопільської області. Проаналізовано сучасний стан соціально-економічного розвитку регіону. Визначено загальні положення щодо економічного потенціалу регіону. Проаналізовано пріоритетні галузі економіки області. Здійснено аналіз галузевої структури промислового виробництва Тернопільщини. Визначено сильні сторони Тернопільської області та можливості використання її потенціалу.*

Ключові слова: *економічний потенціал, промислове виробництво, SWOT-аналіз, стратегія розвитку регіону.*

Iryna KRAMAR

ECONOMIC POTENTIAL OF TERNOPIL REGION AND POSSIBILITIES OF ITS USE

Summary. *Restructuring of regional development management in a part of empowering regional autonomy to solve a number of economic and social issues is a necessary condition for economic growth of the regions of Ukraine. Regional management should effectively use territorial resources; develop inter-regional economic relations for region effective development. Ternopil region has great economic potential in the regional structure of Ukraine. Main features of economic potential formation of the Ternopil region are described in the article. Modern state of social and economic development of the region is analyzed. General principles of the region economic potential are observed. Key sectors of the regional economic development are determined. Analysis of the sector structure of industrial production is provided. Strengths of Ternopil region and possibilities of its potential use are determined.*

Key words: *economic potential, industrial production, SWOT-analysis, region development strategy.*

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні зберігається суттєва диференціація між регіонами в структурі виробництва та диференціація за результатами діяльності промисловості. В першу чергу, це пов'язано із нерівномірною забезпеченістю природними, трудовими та іншими ресурсами, загальним економічним потенціалом регіонів. Тому в таких умовах кожен регіон прагне зберегти свій унікальний потенціал, здобути нову якість регіональної ідентичності з урахуванням історичних традицій і глобальних світових тенденцій, максимально використати власні сильні сторони, перетворивши їх у можливості для розвитку. Зважаючи на зручне